

ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΛΙΕΩΝ
Δ.Ο.Π.Π.Α.Τ.

150 ΧΡΟΝΙΑ ΝΑΥΠΛΙΑΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ
1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ - 8 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1862

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ

ΝΑΥΠΛΙΟ, ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟ,
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 12, ΣΑΒΒΑΤΟ 13 & ΚΥΡΙΑΚΗ 14 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2012

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΩΝ

150 ΧΡΟΝΙΑ ΝΑΥΠΛΙΑΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ - 8 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1862

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ

ΝΑΥΠΛΙΟ, ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟ,

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 12, ΣΑΒΒΑΤΟ 13 & ΚΥΡΙΑΚΗ 14 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2012

Π Ρ Ο Γ Ρ Α Μ Μ Α

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 12 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, ΑΠΟΓΕΥΜΑ

ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Πρόεδρος: Κωνσταντίνος Π. Χελιώτης

- 6.00 - 6.30 Υποδοχή Συνέδρων και Κοινού
- 6.30 - 6.40 Προσφώνηση Προέδρου Οργανωτικής Επιτροπής των εκδηλώσεων για τα 150 χρόνια της Ναυπλιακής Επανάστασης Κωνσταντίνου Π. Χελιώτη, Το Επιστημονικό Συμπόσιο στο πλαίσιο του εορτασμού των 150 χρόνων της Ναυπλιακής Επανάστασης
- 6.40 - 6.45 Χαιρετισμός του Δημάρχου Ναυπλιέων Δημήτρη Κωστούρου
- 6.45 - 6.50 Χαιρετισμός του Προέδρου του Δ.Ο.Π.Π.Α.Τ. Ιωάννη Μπόλα
- 6.50 - 7.00 Πόπη Καλκούνη, Εκπαιδευτικά προγράμματα για τη Ναυπλιακή Επανάσταση
- 7.00 - 7.10 Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, Παρουσίαση της θεματικής του Επιστημονικού Συμποσίου
- 7.10 - 7.40 Χριστίνα Κουλούρη, «Εν έτει 1862»: η ευρωπαϊκή και η ελληνική ιστορική συγκυρία
- 7.40 - 8.10 Δημήτρης Μαλέσης, Αντιπολίτευση στο οθωμανικό καθεστώς και ρήξη: Η Ναυπλιακή Επανάσταση του 1862
- 8.10 Λίξη της Συνεδρίας
- 8.30 Εγκαίνια έκθεσης Εθνικής Πινακοθήκης - Παράρτημα Ναυπλίου: Τα χρόνια της βασιλείας του Όθωνα (1833-1862)

ΣΑΒΒΑΤΟ 13 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, ΠΡΩΙ

Η ΝΑΥΠΛΙΑΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1862

Πρόεδροι: Νίκος Κ. Αλιβιζάτος - Ιωάννης Πετρόπουλος

- 9.30 - 9.50 Κωνσταντίνος Γ. Γκότσης, *Η Επανάσταση και το Ναύπλιο*
- 9.50 - 10.10 Αναστάσιος Αθ. Γούναρης, *Η συμβολή του νομικού κόσμου του Ναυπλίου στην Επανάσταση της 1 Φεβρουαρίου 1862*
- 10.10 - 10.30 Χρήστος Σ. Φωτόπουλος, *Η Ναυπλιακή Επανάσταση 1862: Το στρατιωτικόν μέρος (σχεδίαση, οργάνωση, διεξαγωγή των πολεμικών επιχειρήσεων)*
- 10.30 - 10.50 Βασίλης Τσιλιμίγκρας, *Η επέκταση της Ναυπλιακής Επανάστασης και οι συνέπειές της*
- 10.50 - 11.10 Χρήστος Λούκος, *Η αντιοθωνική εξέγερση στην Ερμούπολη (28 Φεβρουαρίου - 3 Μαρτίου 1862) και η ενδεχόμενη ιδιαίτε- ρότητά της έναντι αυτής του Ναυπλίου και των άλλων πόλεων*
- 11.10 - 11.50 Συζήτηση
- 11.50 - 12.30 Διάλειμμα στην Πλατεία Συντάγματος
- 12.30 - 13.30 Ελεύθερη περιδιάβαση στην πόλη

ΣΑΒΒΑΤΟ 13 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, ΑΠΟΓΕΥΜΑ

ΤΟ ΝΑΥΠΛΙΟ ΚΑΙ Η ΑΡΓΟΛΙΔΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ (1833-1862)

Α΄ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΣΤΗ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ, ΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Πρόεδροι: Μπάμπης Αντωνιάδης - Αναστάσιος Αθ. Γούναρης

- 5.30 - 5.50 Ιωάννα Σπηλιοπούλου, *Η πρόσληψη της αρχαιότητας ως μέσον προβολής του οίκου των Wittelsbacher: Το παράδειγμα του λέοντος των Βαυαρών στον συνοικισμό Πρόνοια του Ναυπλίου*
- 5.50 - 6.10 Βασίλης Δωροβίνης, *Γκέοργκ-Λούντβιχ Μάουρερ, ένας Βαυαρός Αντιβασιλέας στην Αργολίδα*
- 6.10 - 6.30 Έλλη Δρούλια, *Από το Ναύπλιο στην Αθήνα: η μεταφορά της πρωτεύουσας*

- 6.30 - 6.50 Δημήτρης Χ. Γεωργόπουλος, Ο πληθυσμός του Ναυπλίου 1830-1840
- 6.50 - 7.20 Διάλειμμα
- 7.20 - 7.40 Γιάννης Μπαφούνης, Σοφοκλής Κ. Οικονόμος: Σύνοψις ιατρικής χωρογραφίας της Ναυπλίας
- 7.40 - 8.00 Ελένη Καλαφάτη, Στοιχεία για την πρώτη δεκαετία του Δήμου Ναυπλιέων: Η τοπική αυτοδιοίκηση στο πλαίσιο του συγκεντρωτικού κράτους
- 8.00 - 8.20 Δημήτρης Καλκούκος, «Αυτοί που αποφασίζουν»: η τοπική πολιτική ελίτ στο Ναύπλιο κατά την οθωνική περίοδο
- 8.20 - 8.40 Μάρω Αδάμη-Καρδαμίτση, Ναύπλιο: από την τειχισμένη μεσαιωνική πόλη στην ανοικτή πόλη του 19ου αιώνα
- 8.40 - 9.15 Συζήτηση
- 9.15 Λήξη της Συνεδρίας

ΚΥΡΙΑΚΗ 14 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, ΠΡΩΙ

ΤΟ ΝΑΥΠΛΙΟ ΚΑΙ Η ΑΡΓΟΛΙΔΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ (1833-1862)

Β΄ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ

Πρόεδρος: Ιωάννα Παπαντωνίου - Κανέλλος Κανελλόπουλος

- 10.00 - 10.20 Ρεγγίνα Quack-Μανουσάκη, «Πηγαίνοντας για ψώνια στο Ναύπλιο το 1834»
- 10.20 - 10.40 Ευτυχία Δ. Λιάτα, Μιχαήλ Ιατρός (1779-1868): Μια πολυδιάστατη προσωπικότητα της ναυπλιακής κοινωνίας
- 10.40 - 11.00 Πέπη Γαβαλά, Ο απόηχος της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ζωής του Ναυπλίου στο Μυστρά, μέσα από τις συναλλαγές των οικογενειών Σαλβαρά και Τζωρτζάκη (1832-1843)
- 11.00 - 11.20 Εύη Καρούζου, Το Ναύπλιο και η αγροτική ενδοχώρα του στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα
- 11.20 - 11.40 Συζήτηση
- 11.40 - 12.10 Διάλειμμα

ΤΟ ΝΑΥΠΛΙΟ ΚΑΙ Η ΑΡΓΟΛΙΔΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ (1833-1862)

Γ' ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΕΣ

Πρόεδροι: Γιώργος Αναστασόπουλος - Νικόλαος Μπουμπάρης.

- 12.10 - 12.30 Γεώργιος Κόνδης, Εκπαίδευση και σχολικό δίκτυο στην Αργολίδα κατά την οθωνική περίοδο
- 12.30 - 12.50 Βαρβάρα Γεωργοπούλου, Το θέατρο στο Ναύπλιο την οθωνική περίοδο: κείμενα και παραστάσεις
- 12.50 - 1.10 Μαρία Βελιώτη, Η πόλη και ο βασιλεύς. Εορτές και τελετές για τον Όθωνα στο Ναύπλιο
- 1.10 - 1.30 Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, Πολιτισμική ιστορία του Ναυπλίου (1833-1862)
- 1.30 - 1.50 Συζήτηση
- 1.50 - 2.00 Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, Απολογισμός του Συμποσίου
- 2.00 - 2.20 Παρεμβάσεις και προτάσεις
- 2.20 - 2.30 Αποχαιρετισμοί

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης
Γιώργος Αναστασόπουλος
Μπάμπης Αντωνιάδης
Μαρία Βελιώτη
Δημήτρης Χ. Γεωργόπουλος
Κανέλλος Κανελλόπουλος
Ιωάννα Παπαντωνίου
Κωνσταντίνος Π. Χελιώτης

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Κωνσταντίνος Π. Χελιώτης
Γιώργος Αναστασόπουλος
Μπάμπης Αντωνιάδης
Πόπη Καλκούνη
Ιωάννης Πετρόπουλος

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ – ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Τάσος Τοάγκος, Αργολική Αρχαιακή Βιβλιοθήκη Ιστορίας & Πολιτισμού,
viniiothiki@freemail.gr, Τηλ. - Fax: +30 27510 - 61315

Μαρία Παπαμιχαήλ: nafpliaka@gmail.com

Ανδρονίκη Τζομάκα: andronikitz@gmail.com, Τηλ. 6977 307864

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΕΔΡΩΝ

- Αδάμ-Καρδαμίτση Μάρω, Αρχιτέκτονας, Ομότιμη Καθηγήτρια ΕΜΠ,
Υπεύθυνη ΑΝΑ-Μουσείο Μπενάκη, Σπύρου Μερκούρη 66, 11634
Αθήνα, Τηλ. 210 7245754, 6972222829, dcna@benaki.gr
- Αλιβιζάτος Νίκος Κ., Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου Πανεπιστημίου Αθηνών,
Βαλαωρίτου 12, 10671 Αθήνα, Τηλ. 210 3613117, val12law@otenet.gr
- Αναστασόπουλος Γιώργος, Φιλολόγος - Ερευνητής, Σινώπης 3, 21100 Ναύπλιο,
Τηλ. 6977361271, georana91@gmail.com
- Αντωνιάδης Μπάμπης, Τοπογράφος Μηχανικός Τ.Ε., Υπουργείο Πολιτισμού,
Καλαμάτας 4, 21100 Ναύπλιο, Τηλ. 27520 26123, 6979586850,
antonbabis@gmail.com
- Βελιώτη Μαρία, Κοινωνική Ανθρωπολόγος, Επίκουρη Καθηγήτρια,
Τμήμα Θεατρικών Σπουδών (Ναύπλιο), Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου,
Πάροδος Εξοχής-Αγία Κυριακή, 21100 Ναύπλιο, Τηλ. 27520 24490,
6977671068, mvel2009@hotmail.com
- Γαβαλά Καλλιόπη (Πέπη), Δρ. Ιστορικός-Αρχαιολόγος, Προϊσταμένη Γενικών
Αρχείων του Κράτους (Γ.Α.Κ.) - Αρχαία Ν. Λακωνίας, Βρασίδου 174,
23100 Σπάρτη, Τηλ. 27310 22884, 6976880265, mail@gak.lak.sch.gr
- Γεωργόπουλος Δημήτρης Χ., Ιστορικός-Αρχαιολόγος, Αναπληρωτής
Προϊστάμενος Γενικών Αρχείων του Κράτους (Γ.Α.Κ.) - Αρχαία Ν.
Αργολίδας, Β. Χάλκη 12, 21100 Ναύπλιο (ταχυδρομική θυρίδα 119),
Τηλ. 27520 28228 και 27520 24007, 6977120123, mail@gak.arg.sch.gr
- Γεωργοπούλου Βαρβάρα, Φιλολόγος-Θεατρολόγος, Λέκτορας, Τμήμα Θεατρικών
Σπουδών (Ναύπλιο), Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Ρούμελης 112,
16451 Αργυρούπολη, Τηλ. 210 9956135, 6972855497,
vargeorg@theatre.uop.gr
- Γκότσης Κωνσταντίνος Γ., Δρ Ιστορίας, Διδάσκων στο Ελληνικό Ανοικτό
Πανεπιστήμιο, Θεσσαλονίκης 6, 21100 Ναύπλιο, Τηλ. 27520 25378,
6972495075, gotsis57@otenet.gr
- Γούναρης Αναστάσιος Αθ., φιλόλογος, ιστορικός, συγγραφέας, Γεωργ. Ζωγράφου 65,
15772 Αθήνα (Ζωγράφος), Τηλ. 210 7782276, 6937400067
- Δρούλια Έλλη, Ιστορικός, Βιβλιοθήκη Βουλής των Ελλήνων, Βασ. Σοφίας 62α,
11528 Αθήνα, Τηλ. 210 3707226, 6972012208, e.droulia@parliament.gr

Δωροβίνης Βασίλης Κ., Δικηγόρος - Πολιτικός Επιστήμονας - Ιστορικός, Ξενίας 28,
11528 Αθήνα, Τηλ. 210 7700362, 6976768089, doron@otenet.gr

Καλαφάτη Ελένη, Αρχιτέκτονας, Δρ Ιστορικός, Βουλγαροκτόνου 72, 11473
Αθήνα, Τηλ. 210 6464267, 6944504964, edkv1@otenet.gr

Καλκούνος Δημήτρης, Master Ιστορίας, Avenue Oscar Van Goitsnoven 5/4, 1180
Uccle-Bruxelles, Belgique, Τηλ. 0032(0)23450161 (σπίτι),
0032(0)471892249 (κινητό), dkalkounos@gmail.com

Καλκούνου Πόπη, Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα «Β. Παπαντωνίου»,
Βασ. Αλεξάνδρου 1, Ναύπλιο 21100, Τηλ. 27520 28947, 6972013845

Κανελλόπουλος Κανέλλος, Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα «Β. Παπαντωνίου»,
Βασ. Αλεξάνδρου 1, Ναύπλιο 21100, Τηλ. 27520 28947, 6944783612,
kanellos@pli.gr

Καρούζου Εύη, Ιστορικός, Ερευνήτρια Ακαδημίας Αθηνών, Αναγνωστοπούλου 14,
10673 Αθήνα, Τηλ. 210 3664619, ekarusu@academyofathens.gr

Κόνδης Γεώργιος, Δρ Κοινωνιολογίας, Εκπαιδευτικός, ☉7 Σταθέικα, 21200 Άργος,
Τηλ. 27510 91598, 6936618258, georgekondis@gmail.com

Κουλούρη Χριστίνα, Καθηγήτρια Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας, Πάντειο
Πανεπιστήμιο, Συγγρού 136, 17671 Αθήνα, Τηλ. 210 9201823,
6944635284, chkoulouri@otenet.gr

Λιάτα Ευτυχία Δ., Ιστορικός, Διευθύντρια Ερευνών, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών,
Βασ. Κωνσταντίνου 48, 11635 Αθήνα, Τηλ. 210 7273577, 6973214193,
liata@eie.gr

Λούκος Χρήστος, Ομότιμος Καθηγητής Ιστορίας Πανεπιστημίου Κρήτης,
Φιντίου 12, 11253 Αθήνα, Τηλ. 210 8674128, 6934259218,
loukos@phl.uoc.gr

Μαλέσης Δημήτρης, Δρ. Ιστορικός, Διδάσκων στη ΣΣΕ, Αιγέως 51, 17675 Καλλιθέα,
Τηλ. 210 9422941, dmalesis@yahoo.gr

Μπαφούνης Γιάννης, Δρ. Ιστορικός, Ραιδεστού 66, 17122 Νέα Σμύρνη,
Τηλ. 210 9401252, bafounis@gmail.com

Μπουμπάρης Νικόλαος, Φιλολόγος, εκπρόσωπος Συνδέσμου Φιλολόγων
Αργολίδας, Άργους 54, 21100 Ναύπλιο,
τηλ. 27520 29967, 6976562676, nik_boump@yahoo.com

Παπαντωνίου Ιωάννα, Πρόεδρος Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος
«Β. Παπαντωνίου», Βασ. Αλεξάνδρου 1, Ναύπλιο 21100,
Τηλ. 27520 28947, pff@otenet.gr

Πετρόπουλος Ιωάννης, Καθηγητής Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας
Δημοκρετίου Παν/μίου Θράκης, Δ/ντής Κέντρου Ελληνικών Σπουδών
(Ελλάδος) του Πανεπιστημίου Harvard, Πλατεία Φιλελλήνων και
Όθωνος, 21100 Ναύπλιο, Τηλ. 27520 47030, Φαξ 27520 47039,
yiannis@chs.harvard.edu, cc: chsnafplion@chs.harvard.edu

Quack-Μανουσάκη Ρεγγίνα, Ιστορικός, Δρ Φιλοσοφίας, Οδός Αρχαίας Ασίνης,
21100 Ασίνη-Ναύπλιο, Τηλ. 27520 61168, 2750 92598,
quack-assini@hotmail.com

Σκλαβενίτης Τριαντάφυλλος Ε., Ιστορικός, Διευθυντής Ερευνών,
Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Βασ. Κωνσταντίνου 48 11635, Αθήνα,
Τηλ. 210 7273588, 210 7661532 (σπίτι 6-9 μ.μ.), trisklav@eie.gr

Σπλιοπούλου Ιωάννα, Επίκουρος Καθηγήτρια, Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας
και Διαχείρισης Πολιτισμικών Αγαθών (Καλαμάτα), Πανεπιστήμιο
Πελοποννήσου, Πίνδου 36, 15669 Παπάγου, Τηλ. 210 6525546,
6932420736, iaspi@otenet.gr

Τσιλιμίγκρας Βασίλης, Φιλολόγος, Ιστορικός, Ρόδου 41, 21200 Άργος,
Τηλ. 27510 20567, 6944685591, vatsilimig@sch.gr

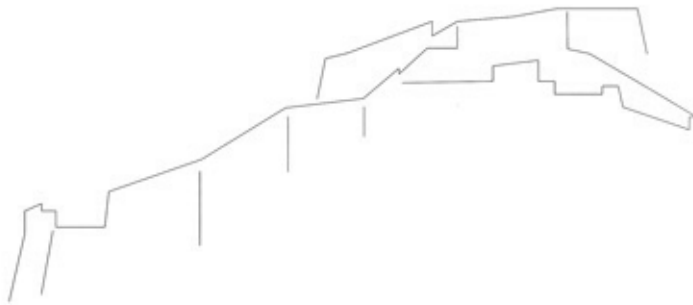
Φωτόπουλος Χρήστος Σ., Αντιστράτηγος ε.α., Επίτιμος Γενικός Επιθεωρητής
Στρατού, Στρατιωτικός συγγραφέας, Σαρανταπόρου 41, 15561
Χολαργός, Τηλ. 210 6529601, 6941555914

Χελιώτης Κωνσταντίνος Π., Δικηγόρος, Πρόεδρος Οργανωτικής Επιτροπής
για τα 150 χρόνια της Ναυπλιακής Επανάστασης και του Πνευματικού
Ίδρύματος “Ιωάννης Καποδίστριας”, Παπανικολάου 24, 21100 Ναύπλιο,
Τηλ. 27520 28365, 6944583704, xeliotis@otenet.gr

Αναστ. Αθ. Γούναρης

Η ΝΑΥΠΛΙΑΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

1 Φεβρουαρίου - 8 Απριλίου 1862

ιστορική μελέτη

Έκδοση Β' Αυξημένη & Βελτιωμένη

ΕΚΔΟΣΗ
ΔΗ.Κ.Ε.Ν

Έκδοση ΔΗ.Κ.Ε.Ν Δήμου Ναυπλίων, 2010

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΩΝ

Από την εγκύκλιο της Επιστημονικής Επιτροπής

Ο Δήμος Ναυπλιέων ανακήρυξε το 2012 έτος εορτασμού των 150 χρόνων από τη Ναυπλιακή Επανάσταση, 1 Φεβρουαρίου - 8 Απριλίου 1862. Στο πλαίσιο του εορτασμού η Οργανωτική Επιτροπή του αποφάσισε την οργάνωση Επιστημονικού Συμποσίου με τη συνδρομή και την ευθύνη της Επιστημονικής Επιτροπής, προκειμένου να ερευνηθεί η Ναυπλιακή Επανάσταση ως ιστορικό γεγονός, που εξέφρασε τις συνειδητοποιήσεις, τις επιθυμίες και τις ελπίδες της ελληνικής κοινωνίας και ιδιαίτερα της ναυπλιακής για απεγκλωβισμό από τα πολιτικά και εθνικά αδιέξοδα, που είχε δημιουργήσει το καθεστώς του Όθωνα και επιβολή δημοκρατικών και συνταγματικών μεταρρυθμίσεων, στο πλαίσιο των οποίων θα αναζητούνταν δρόμοι για την ανόρθωση της χώρας. Το στρατιωτικό κίνημα του 1862 απέκτησε πολιτική νομιμοποίηση χάρη στη συμμετοχή της ναυπλιακής κοινωνίας και πθική αναγνώριση και δικαίωση χάρη στην εμμονή των κατοίκων του στις διακηρυγμένες αρχές, ακόμη και μετά τη στρατιωτική αποτυχία, τους νεκρούς και τον αποκλεισμό.

Για να φωτιστούν καλύτερα οι κοινωνικές, οικονομικές και ιδεολογικές προϋποθέσεις, που επέτρεψαν την ενεργό συμμετοχή του Ναυπλίου στην Επανάσταση, κρίθηκε απαραίτητο να ερευνηθεί ολόκληρη η οθωνική περίοδος του Ναυπλίου και της Αργολίδας, όσο γίνεται σφαιρικότερα, και να φωτιστούν καίριες πτυχές της ζωής αυτής της τριακονταετίας (1833-1862) που προηγήθηκε της Ναυπλιακής Επανάστασης.

Ναύπλιο, 30 Απριλίου 2012

Η ΝΑΥΠΛΙΑΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1862

Χριστίνα Κουλούρη

«Έν έτει 1862»: η ευρωπαϊκή και η ελληνική ιστορική συγκυρία

Στόχος της ανακοίνωσης είναι η κατανόηση του ιστορικού πλαισίου της Ναυπλιακής Επανάστασης σε ελληνικό και διεθνές επίπεδο. Με αφετηρία το 1848, τα κινήματα που έμειναν γνωστά ως η «άνοιξη των λαών» και στη συνέχεια το 1856, το τέλος του Κριμαϊκού πολέμου, του πρώτου πολέμου που μπορεί να θεωρηθεί πανευρωπαϊκός και ο οποίος είχε συνέπειες και στην Ελλάδα, καταλήγουμε στη δεκαετία του 1860 όταν κορυφώνονται κάποιες εξελίξεις τόσο σε ελληνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Μπορούμε πράγματι να υποστηρίξουμε ότι η ναυπλιακή επανάσταση συνοψίζει όλα σχεδόν τα κοινωνικά και πολιτικά χαρακτηριστικά της εποχής σε ευρωπαϊκό και ελληνικό επίπεδο. Τα χαρακτηριστικά αυτά αναλύονται σε δύο άξονες:

α) τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνέπειες της συνεχούς επέκτασης της εκβιομηχάνισης και της τεχνολογικής προόδου, έστω και με άνισους ρυθμούς, στην ευρωπαϊκή ήπειρο

β) την έμπρακτη αμφισβήτηση της πολιτικής κληρονομιάς του Συνεδρίου της Βιέννης (1815) μέσα από τα κινήματα του φιλελευθερισμού και του εθνικισμού.

Η ναυπλιακή επανάσταση εκδηλώθηκε μέσα σε ένα διεθνές πλαίσιο που σηματοδοτούνταν από τη de facto υπέρβαση των πολιτικών δεδομένων της Ευρώπης της Ιεράς Συμμαχίας. Σε κάθε περίπτωση πάντως, τα χρόνια που προηγήθηκαν του ελληνικού 1862 αντιστοιχούν σε μια πολυεπίπεδη κρίση που δεν αφορούσε μόνο στην Ελλάδα αλλά και στην υπόλοιπη Ευρώπη.

Δημήτρης Μαλέσης

Αντιπολίτευση στο οθωμανικό καθεστώς και ρήξη: Η Ναυπλιακή Επανάσταση του 1862.

Εξετάζονται οι κοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν στην ελληνική κοινωνία στα μέσα του 19ου αιώνα και αναζητούνται τα αίτια που οδήγησαν στα επαναστατικά γεγονότα του Ναυπλίου και, τελικά, στην κατάρρευση του

οθωνικού καθεστώτος τον Οκτώβριο του 1862. Συγκεκριμένα, επισημαίνεται η αστικοποίηση, η σταδιακή βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος με τη συνακόλουθη πτώση του ποσοστού των αναλφάβπτων και η ανάδειξη μίας νέας γενιάς, η οποία αποστασιοποιημένη από τις πολιτικές πρακτικές της γενιάς της Επανάστασης του 1821, επιδίωκε τη ρήξη με τις κατεστημένες νοοτροπίες. Ταυτόχρονα, τα παραδοσιακά κόμματα, έχοντας εξαντλήσει τις δυνατότητες εκπροσώπησης της κοινωνίας, είχαν κλείσει τον πολιτικό τους κύκλο, ενώ οι ελιγμοί του μονάρχη σε συνδυασμό με την επίταση των κατασταλτικών μηχανισμών δεν συνιστούσαν επαρκές πλαίσιο για την αναπαραγωγή του συστήματος. Εστιάζεται, επίσης, η προσοχή σε αυτήν καθ' εαυτή την πόλη του Ναυπλίου, η οποία ως ένα δυναμικό παραδοσιακό αστικό κέντρο συγκέντρωνε μία ανήσυχη κοινωνική και πνευματική ελίτ. Τα μέλη της, από τα τέλη της δεκαετίας του 1850, είχαν συγκροτήσει έναν ισχυρό αντιπολιτευτικό πόλο και εκδήλωναν σε κάθε ευκαιρία την αντίθεσή τους στο «σύστημα». Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την παρουσία ενός ικανού αριθμού στρατιωτικών με αντικαθεστωτικά φρονήματα, οδήγησε στη δημιουργία ενός ισχυρού άξονα, ο οποίος με τη δυναμική ρήξη του Φεβρουαρίου θα δοκιμάσει τις αντοχές του καθεστώτος. Επιπλέον, η οχυρή θέση που διέθετε η αργολική πρωτεύουσα ευνοούσε την ανάπτυξη μίας επαναστατικής δυναμικής.

Γίνεται αναφορά στα αιματηρά γεγονότα και τις διακρούξεις των επαναστατών, ενώ επισημαίνεται ιδιαίτερα η τακτική της κυβερνητικής πλευράς, προκειμένου ν' αντιμετωπίσει την πιο σοβαρή απειλή που γνώρισε πριν την ανατροπή της η δυναστεία, αλλά και η διχοστοασία που παρατηρήθηκε μεταξύ των επαναστατών ως προς την τακτική που έπρεπε να ακολουθηθεί, δηλαδή παραμονή στην πόλη ή εκστρατεία στον πυρήνα του καθεστώτος, στην ίδια την πρωτεύουσα. Και ακόμη, η σημαντικότερη διάσταση στους κόλπους των επαναστατών, όταν η επανάσταση έπνεε τα λούσθια, μεταξύ διαλλακτικών και αδιάλλακτων, οι οποίοι υποστήριζαν την άνευ όρων και προϋποθέσεων συνέχιση του επαναστατικού αγώνα. Συμπερασματικά, η Ναυπλιακή Επανάσταση του 1862 μπορεί να μην ανέτρεψε το οθωνικό καθεστώς, ωστόσο του προκάλεσε ισχυρότατο πλήγμα, προλειάνοντας ουσιαστικά το έδαφος για τη μεταπολίτευση του Οκτωβρίου.

Κωνσταντίνος Γ. Γκότσος

Η Επανάσταση και το Ναύπλιο

Η επανάσταση ξεσπά στο Ναύπλιο την 1η Φεβρουαρίου του 1862. Δύο παράγοντες είναι σημαντικοί για την κατανόηση των ιστορικών αυτών γεγονότων: ο χώρος και οι άνθρωποι της πόλης.

Κατά τη διάρκεια της επανάστασης, από την προετοιμασία της έως και την καταστολή της, μνημονεύονται και αναδεικνύονται από τους πρωταγωνιστές της ορισμένα στοιχεία του χώρου:

- Τα τείχη που περιβάλλουν την πόλη και ως ένα βαθμό την οριοθετούν.
- Τα κάστρα, Παλαμίδι και Ακροναυπλία κυρίως, το Μπούρτζι δευτερευόντως.
- Οι δημόσιοι χώροι, όπως η πλατεία Συντάγματος.
- Τα δημόσια κτίρια, όπως αυτό του Οπλοστασίου, το δημοτικό σχολείο, τα προξενεία, αλλά και κάποιες εκκλησίες, όπως αυτή του Αγίου Γεωργίου και η Παναγίτσα.
- Τα ιδιωτικά κτίρια. Πρόκειται κυρίως για τις κατοικίες των πρωταγωνιστών.

Η πόλη επικοινωνεί με τα υπόλοιπα αστικά κέντρα με δύο τρόπους: μέσω θαλάσσης και μέσω του οδικού δικτύου. Κατά τη διάρκεια της επανάστασης χρησιμοποιήθηκε τόσο η θαλάσσια επικοινωνία, όσο και η χερσαία. Ιδιαίτερη σημασία αποκτά η επιλογή του τρόπου, αλλά και η ταχύτητα της μετακίνησης των αντιπάλων από τον ένα στρατηγικό χώρο στον άλλο.

Η πόλη το 1861 κατοικείται από 6.024 κατοίκους, από τους οποίους ένας σημαντικός αριθμός είναι ετεροδημότες. Την ίδια χρονιά είχαν καταγραφεί 367 «βιομήχανοι», 87 «έμποροι», 103 «υπάλληλοι», 53 «επιστήμονες», από τους οποίους οι 32 είναι δικηγόροι και 12 «κληρικοί». Η πολυπληθέστερη όμως επαγγελματική κατηγορία είναι ο στρατός. Υπάρχουν επίσης πολυάριθμοι κατάδικοι.

Ο κλάδος, μετά το στρατό, που φαίνεται να έχει ιδιαίτερο ρόλο και συμμετοχή στην επανάσταση είναι οι δικηγόροι. Δεν είναι όμως οι μόνοι. Σημαντικά τμήματα του πληθυσμού, κυρίως της νεολαίας, κατατάσσονται σε εθελοντικά σώματα, παίρνουν ενεργό μέρος στα γεγονότα, αλλά και στις συγκρούσεις. Στην πόλη όμως λειτουργούν και θεσμοί, όπως το Δημοτικό Συμβούλιο, του οποίου ο ρόλος υπήρξε «επικουρικός» για τους επαναστάτες.

Κατά τη διάρκεια της επανάστασης σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι συγγενικοί δεσμοί. Υπάρχουν όμως και οι συμβολικοί δεσμοί. Έτσι, οι αδελφοποιήσεις παίρνουν μαζικό χαρακτήρα μεταξύ των εξεγερμένων στρατιωτών και των εθελοντών πολιτών. Μέσω των αδελφοποιήσεων έχουμε την περίπτωση του αίματος που ενώνει. Το «χυθέν αίμα» των επαναστατών όμως, θα προκαλέσει μεγάλες αντιδράσεις και θα συντελέσει αποφασιστικά στην έξωση του Όθωνα.

Αναστάσιος Αθ. Γούναρης

Η συμβολή του νομικού κόσμου του Ναυπλίου στην Επανάσταση της 1 Φεβρουαρίου 1862.

Η μαρτυρημένη δράση δικηγόρων, που ζούσαν τότε στο Ναύπλιο, αρχίζει ένα

χρόνο πριν από την Επανάσταση. Οι παλαιότεροι ανήκουν στον πολιτικό κύκλο της Καλλιόπης Παπαλεξοπούλου.

Πέντε από αυτούς, μαζί με τη στρατιωτική ηγεσία, αποφασίζουν την πρόωπη έναρξη του αγώνα και εργάζονται πυρετωδώς για την επιτυχία του. Αυτοί αποτελούν την προσωρινή Κυβερνητική Επιτροπή, η οποία- ανάμεσα σε άλλα- ξεσπώνει το λαό, αναθέτει στο φοιτητή της Νομικής Σχολής Θ. Φλογαίτη την έκδοση της επαναστατικής εφημερίδας *Ο Συνταγματικός Έλληνας* και διορίζει δημοτικό αστυνόμο τον κοσμαγάππο δικηγόρο Κ. Ευθυμιόπουλο.

Συγκροτείται νέα μόνιμη Επανάστατική Επιτροπή, η οποία ως κυβέρνηση ασχολείται και φροντίζει για όλα τα θέματα, πλην των στρατιωτικών. Έχει δέκα μέλη, τα έξι από τα οποία είναι δικαστές και δικηγόροι. Από αυτούς τρεις συγκροτούν ισάριθμα εθελοντικά σώματα και τρεις πηγαίνουν για να ξεσπώσουν την Αρκαδία.

Άλλοι δικηγόροι εντάσσονται σε διάφορες εθελοντικές στρατιωτικές μονάδες. Κάποιοι με την ευγλωττία τους ενθουσιάζουν λαό και στρατό. Εκφωνούν επικήδειους για τα θύματα του αγώνα. Πρωτοστατούν στην καύση της λαιμπτόμου και λύνουν ανθρωπιστικά το πρόβλημα των πολλών υποδίκων και καταδίκων στις φυλακές της πόλης.

Σημαντική είναι η συμβολή των δικηγόρων στη σύνταξη της Έκθεσης των επαναστατών προς τις Προστάτιδες Δυνάμεις.

Την κρίσιμη μέρα της 1 Μαρτίου, όλοι τους, από τον εφρέτη Πετιμεζά μέχρι τον δικηγόρο Ααρών, αγωνίζονται με θάρρος, που κάποτε φθάνει τον ηρωισμό.

Μετά την ήττα και τη διάσπαση, συνεχίζουν τον αγώνα και προσπαθούν να διευθετήσουν τα πράγματα όσο μπορούν.

Ζητούν γενική αμνηστία για τους ίδιους και τους πρώην φυλακισμένους κι όταν αντιλαμβάνονται πως ο γερμανο-ελβετός αρχηγός του βασιλικού στρατού τους εμπαίζει, ο δικηγόρος Κ. Φαρμακόπουλος του δηλώνει: «λοιπόν, στρατηγέ, έλθετε να κυριεύσετε ερείπια ουχί πόλιν».

Τελικά, εξαιρούνται από την αμνηστία 19 άτομα: 12 στατιωτικοί και 7 πολίτες. Από τους δεύτερους οι 2 είναι δικαστικοί και οι 3 δικηγόροι.

Χρήστος Σ. Φωτόπουλος

Ναυπλιακή Επανάσταση 1862: Το στρατιωτικόν μέρος (σχεδίαση, οργάνωση και διεξαγωγή των πολεμικών επιχειρήσεων)

Η ανακοίνωση περιλαμβάνει:

- Μία λίαν συνοπτική ενημέρωση σχετικά με το Στρατό Ήερās της οθωνικής

περιόδου (1833-1862) και τη «στρατιωτική πολιτική» των τότε κυβερνήσεων ως προς την καταστολή των πολλαπλών εξεγέρσεων, στάσεων και κινημάτων που εκδηλώθηκαν κατά την ίδια χρονική περίοδο.

- Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Ναυπλιακής Επανάστασης και το σχέδιο ταχείας αντιμετώπισής της από τον Υπουργό των Στρατιωτικών.
- Την ανάλυση, σε γενικές γραμμές, της στρατιωτικής αξίας του εδαφικού διαμερίσματος Αργολίδας και της γειτονικής ζωτικής εδαφικής περιοχής του Ισθμού της Κορίνθου.
- Τις δυσμενείς επιπτώσεις στην εξέλιξη της Επανάστασης από την εξαρχής απώλεια του στοιχείου του αιφνιδιασμού (πρόωρη αποκάλυψη του σχεδίου των επαναστατών του Ναυπλίου).
- Την οργάνωση και τα σχέδια ενέργειας των αντιπάλων στρατευμάτων (Κυβερνητικών και Επαναστατικών)
- Τη σύντομη αναφορά στη διεξαγωγή του αγώνα (πολεμικών επιχειρήσεων) στην Αργολίδα μεταξύ των αντιπάλων στρατευμάτων κατά τη χρονική περίοδο Φεβρουάριος-Μάρτιος 1862.
- Τα κυριότερα συμπεράσματα από το «στρατιωτικόν μέρος» της Επανάστασης.
- Άγνωστα μέχρι σήμερα στοιχεία και πληροφορίες σχετικά με την Επανάσταση, που προέκυψαν από την έρευνα αταξινόμητου σήμερα πρωτογενούς αρχειακού υλικού των Γενικών Αρχείων του Κράτους.

Βασίλης Τσιλιμίγκρας

Η επέκταση της Ναυπλιακής Επανάστασης και οι συνέπειές της

Η Ναυπλιακή Επανάσταση του 1862, ως έκφραση συσσωρευμένης αγανάκτησης και αντίδρασης στο «επάρατον και εθνοφθόρον σύστημα» της οθωνικής διακυβέρνησης, αποτελεί τη συνέχεια της επανάστασης της 3ης Σεπτεμβρίου του 1843 και τον ενδιάμεσο σταθμό στην προσπάθεια του ελληνικού λαού να απομακρύνει τον Όθωνα από την εξουσία, γεγονός που θα πραγματοποιηθεί λίγους μήνες αργότερα με την οριστική αναχώρηση του από την Ελλάδα (12 Οκτωβρίου 1862).

Η Επανάσταση της 1ης Φεβρουαρίου του 1862, συνέπεια της συνεργασίας πολιτικών, λαϊκών και στρατιωτικών δυνάμεων που συγκροτούσαν την πρωτοπορία της πόλης, αποτελεί σημαντικό ιστορικό γεγονός, γιατί εκδηλώθηκε σε επαρχιακή πόλη, που είχε υπάρξει η πρώτη πρωτεύουσα του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, και συντέλεσε τελικά στις εξελίξεις για την τελική έξοδο του Όθωνα από τη χώρα.

Ένα από τα χαρακτηριστικά της ήταν και η επέκτασή της στην Πελοπόννησο (Αργολίδα, Αρκαδία, Λακωνία και Μεσσηνία) και στις Κυκλάδες (Σύρο, Κύθνο). Αυτό επιβεβαιώνει την εκτίμηση για την ύπαρξη πυρνών αντίδρασης, που ήταν έτοιμοι να αντιδράσουν και να αποδεχθούν οποιαδήποτε δυναμική κίνηση αμφισβήτησης της οθωνικής κυριαρχίας. Όμως παρά τον αρχικό ενθουσιασμό και τις κινητοποιήσεις γρήγορα υποχώρησε η επαναστατική ορμή κάτω και από την πίεση των κυβερνητικών δυνάμεων αλλά και των αδυναμιών των κατά τόπους επαναστατών.

Οι συνέπειες της επαναστατικής δράσης αφορούν τις πολιτικές επιπτώσεις που επακολούθησαν και οδήγησαν στην πολιτική μεταβολή του Οκτωβρίου του 1862, την τύχη των επαναστατών και τη θέση τους στο πολιτικό, κοινωνικό και στρατιωτικό πεδίο μετά τη μερική αμνήστευση της οθωνικής κυβέρνησης και την αντίδραση του λαού του Ναυπλίου αλλά και των άλλων περιοχών, που αναπτύχθηκε επαναστατική δράση.

Έτσι, παρά την τελική αποτυχία της Ναυπλιακής Επανάστασης στο στρατιωτικό επίπεδο, ουσιαστικά πέτυχε στον στόχο της, δηλαδή την τελική ανατροπή του θρόνου και την πλήρη εφαρμογή του συντάγματος.

Χρήστος Λούκος

Η αντιοθωνική εξέγερση στην Ερμούπολη (28 Φεβρουαρίου - 3 Μαρτίου 1862) και η ενδεχόμενη ιδιαιτερότητά της έναντι αυτής του Ναυπλίου και των άλλων πόλεων

Το αντιοθωνικό κίνημα, ως συνέπεια των Ναυπλιακών, ξέσπασε στην Ερμούπολη στις 28 Φεβρουαρίου 1862 και έληξε μετά από λίγες μέρες, όταν οι κυβερνητικές δυνάμεις, αφού νίκησαν όσους εξεγερθέντες μετέβησαν στην Κύθνο, κατέπλευσαν στη Σύρο. Στην αρχή θα παρουσιαστούν αναλυτικά τα γεγονότα και οι πρωταγωνιστές τους. Θα αναζητηθεί έπειτα ο βαθμός συμμετοχής των διαφόρων κοινωνικών ομάδων, για να προσδιοριστεί κατά πόσο το κίνημα υπήρξε επανάσταση ή αντικυβερνητική στάση λίγων δυσαρεστημένων, στρατιωτικών και πολιτικών, με το καθεστώς. Ιδιαίτερα θα εξεταστεί ο ρόλος του δημάρχου και του Δημοτικού Συμβουλίου της πόλης λόγω της βαρύνουσας επιρροής τους, καθώς και η αντίθετη συμπεριφορά της δημοτικής αρχής στην Άνω Σύρο. Τέλος θα τεθεί το ερώτημα αν στην Ερμούπολη, την πλέον ανεπτυγμένη οικονομικά και κοινωνικά πόλη του τότε ελληνικού κράτους, η διαχείριση του κινήματος από τις ηγετικές ομάδες συνιστά μια ιδιαιτερότητα σε σύγκριση με το Ναύπλιο και τις άλλες πόλεις που εξεγέρθηκαν.

ΤΟ ΝΑΥΠΛΙΟ ΚΑΙ Η ΑΡΓΟΛΙΔΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ (1833-1862) Α΄ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΣΤΗ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ, ΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Ιωάννα Σπηλιοπούλου

Η πρόσληψη της αρχαιότητας ως μέσον προβολής του οίκου των Wittelsbacher: Το παράδειγμα του λέοντος των Βαυαρών στον συνοικισμό Πρόνοια του Ναυπλίου

Κοντά στον τόπο αποβίβασης του Όθωνα, στον πρώτο οργανωμένο προσφυγικό οικισμό της χώρας, την Πρόνοια του Ναυπλίου, σμίλευσε ο Βαυαρός γλύπτης Christian Siegel ένα μνημείο στον βράχο, εις μνήμην των Βαυαρών στρατιωτών που απεβίωσαν από τύφο στην περιοχή, κατά τα έτη 1833-34. Το μνημείο, σε μορφή θνήσκοντος λέοντος, φιλοτεχνήθηκε λίγα χρόνια αργότερα, κατόπιν παραγγελίας του Λουδοβίκου Α΄, ο οποίος ανέλαβε και τη δαπάνη του (1840-41). Ο λέων των Βαυαρών είναι σχεδόν πιστό αντίγραφο του λιονταριού που σχεδίασε ο διαπρεπής Δανός γλύπτης του κλασικισμού, Bertel Thorvaldsen, εις μνήμην των πεσόντων Ελβετών στις Tuilleries και κατασκεύασε ο Lucas Ahorn το 1820/21 στην Λουκέρνη. Η σύνθεση όμως του Thorvaldsen στηρίζεται σε ένα αρχαίο πρότυπο, που έφερε στο φως στην Κέα ο Charles Robert Cockerell. Πρόκειται για τον μνημειώδη λέοντα της Ιουλίδας της Κέας, λαξευμένο επίσης στον φυσικό βράχο, τον πρωιμότερο από τους αρχαϊκούς λέοντες των Κυκλάδων (α΄ μισό 6ου αι. π.Χ.). Ο αποθνήσκων λέων του Siegel στον συνοικισμό Πρόνοια του Ναυπλίου επαναλαμβάνει σχεδόν πιστά το μοτίβο του αρχαϊκού λιονταριού της Κέας, συμβολίζοντας προφανώς τον αιώνιο θάνατο των εκλιπόντων Βαυαρών. Έτσι επιστρέφει ένα αρχαίο μοτίβο ως καλλιτεχνικό αντιδάνειο μέσω του ευρωπαϊκού κλασικισμού και πάλι στον τόπο της καταγωγής του.

Με αφορμή την ανάθεση του λέοντος των Βαυαρών από τον Λουδοβίκο Α΄ στην Πρόνοια του Ναυπλίου, θα εξετάσουμε τον ρόλο που έπαιξε η πρόσληψη της αρχαιότητας, όπως μαρτυρούν τα τρία μνημεία που στήθηκαν σε ανάμνηση του αποχαιρετισμού του από την πατρίδα του, τη Βαυαρία (κίονας του Όθωνα στο Ottobrunn του Μονάχου, μνημείο της Θηρεσίας στο Bad Aibling της Βαυαρίας και παρεκκλήσι του Όθωνα στο Kiefersfelden, κοντά στα σύνορα της Βαυαρίας με την Αυστρία) και στο Ναύπλιο (Μνημείο των Φιλελλίνων), ως μέσον προβολής του νεοσυσταθέντος οίκου των Wittelsbacher (1806).

Γκέοργκ - Λούντβιχ Μάουρερ, ένας Βαυαρός Αντιβασιλέας στην Αργολίδα

Ο Γκέοργκ - Λούντβιχ Μάουρερ (1790 - 1872) υπήρξε ένα από τα τρία πρώτα μέλη της Αντιβασιλείας για τον ανήλικο πρώτο βασιλιά της Ελλάδας Όθωνα. Παρέμεινε στο Ναύπλιο από τον Ιανουάριο του 1833 μέχρι το τέλος Ιουλίου 1834, δύο μήνες πριν αποφασιστεί η οριστική μεταφορά της πρωτεύουσας στην Αθήνα. Δίχως αμφιβολία και μόνο με το έργο του θα πρέπει να θεωρηθεί το πλέον σημαντικό στέλεχος της πρώτης βαυαρικής διοίκησης της χώρας. Αλλά ήταν σημαντικός νομικός στην πατρίδα του, με κύρος και αναγνώριση και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, έχοντας άλλωστε ανέλθει σε ανώτατα αξιώματα του τότε βασιλείου της Βαυαρίας.

Σε αυτόν κατά κύριο λόγο οφείλεται η σύνταξη βασικών νομικών κωδίκων στην Ελλάδα, οι οποίοι ίσχυσαν για πάνω από εκατό χρόνια και η προσπάθεια για ανασύσταση της δημόσιας διοίκησης κατά ευρωπαϊκά πρότυπα. Υποστηρικτής της «πεφωτισμένης μοναρχίας» και ιδεολογικά ακράδαντα προσκολλημένος σε αυτήν, δεν φαίνεται να αντιλήφθηκε σε όλο βάθος τους τα προβλήματα και τις νοοτροπίες της Ελλάδας του 1833-34, μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια και τις έντονες εμφύλιες αντιπαράθεσεις που επακολούθησαν. Στο μείζον για την Ελλάδα έργο του «Ο ελληνικός λαός», που το αφιερώνει ακριβώς στους Έλληνες, οι αντιφάσεις του όσον αφορά την πρόσληψη γεγονότων, τοπικών ψυχολογιών, νοοτροπιών και αντιδράσεων είναι έκδηλες και ασφαλώς αυτές τον ώθησαν σε μία κρίσιμη ιστορική στιγμή να αντιπαρατεθεί έντονα προς τον Κολοκοτρώνη και τον Πλαπούτα και, κατά συνέπεια, να συνταχθεί προς τη δίκη και καταδίκη τους.

Όμως μέσα από το πολυσέλιδο σύγγραμμά του έρχονται σε φως οξύτερες παρατηρήσεις του για τις διάφορες κατηγορίες του πληθυσμού, για τη διοικητική οργάνωση της χώρας και για τις προοπτικές της, ενώ αποτυπώνει πολλές πλευρές όχι μόνο της πολιτικής και κοινωνικής κατάστασης, αλλά ακόμα και του φυσικού τοπίου, μάλιστα του Ναυπλίου και της Αργολίδας, για την οποία περιέχεται και καταγραφή θεσμών στον τομέα του Δικαίου των προσώπων - Αστικού Δικαίου, του οποίου ο Μάουρερ δεν προχώρησε την κωδικοποίηση, όχι μόνο για λόγους χρονικών περιορισμών, αλλά και γιατί πίστευε ότι το Δίκαιο αυτό και η κωδικοποίησή του θα έπρεπε να είναι απότοκα των τοπικών εθίμων. Σε αυτόν άλλωστε οφείλεται και η δικαιική εξίσωση νόμων και εθίμων.

Στόχος της εισήγησης είναι όχι μόνο να αντιμετωπιστεί ίσως με ένα άλλο φως η περίπτωση και το έργο του Μάουρερ στην Αργολίδα και στην Ελλάδα, αλλά να προκληθεί προβληματισμός γύρω και από ορισμένα σήμερα ισχύοντα και (ακόμα) συμβαίνοντα, πράγμα που θα μπορούμε να καταλήξει και σε μία εκ νέου έρευνα του έργου του και στην Ελλάδα.

Από το Ναύπλιο στην Αθήνα: Η μεταφορά της πρωτεύουσας

Το Ναύπλιο, από το 1822 που πολιορκήθηκε και κατελήφθη από τους Έλληνες, υπήρξε η διοικητική «καθέδρα» της Αγώνα, κύρια πρωτεύουσα του πρώτου Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια, του Όθωνα και της Αντιβασιλείας τα δύο πρώτα χρόνια της βασιλείας. Παρουσιάζεται η εικόνα του Ναυπλίου τα δέκα αυτά χρόνια: η αρχική κοινωνική διαστρωμάτωση, η μετέπειτα δημογραφική συγκρότηση και η εξέλιξή της, η ανάπτυξη της πόλης έως την οριστική απόφαση μετακίνησης της πρωτεύουσας του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Απόφαση που είχε καταλυτικά αποτελέσματα και ανέτρεψε την ζωή του Ναυπλίου. Η πλειονότητα των κατοίκων του μετακινήθηκε προς την νέα πρωτεύουσα, την Αθήνα. Έχασε τον κεντρικό του ρόλο και τα προνόμια που τον συνόδευαν, υποβαθμίστηκε και σχεδόν εξισώθηκε με τις άλλες ελληνικές πόλεις. Γίνεται αναφορά στην συζήτηση επιλογής «καθέδρας» και τα επιχειρήματα που τέθηκαν προκειμένου να υποστηριχθούν οι διάφορες επιλογές (Κόρινθος, Ίσθμος, Άργος, Τρίπολη, Σύρος, Μέγαρα, Αίγινα καθώς και η παραμονή στο Ναύπλιο). Περιγράφεται η Αθήνα, η υστέρησή της σε σχέση με τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες και η ανάπτυξή της τα πρώτα δέκα χρόνια από το 1834, οπότε ορίστηκε η καθεδρα του κράτους.

Η διαδρομή αυτή παρακολουθείται μέσα από διοικητικές αποφάσεις, που συγκαταλέγονται στα έγγραφα της Ελληνικής Παλιγγενεσίας και το Δημοτικό Αρχείο Ναυπλίου, τα άρθρα και σχόλια του Τύπου της εποχής, προσωπικές μαρτυρίες και σύγχρονες μελέτες.

Δημήτρης Χ. Γεωργόπουλος

Ο πληθυσμός του Ναυπλίου 1830-1840

Από τα χρόνια της Επανάστασης η Διοίκηση είχε προσπαθήσει να καταγράψει τον πληθυσμό, τις κατοικίες και τα κάθε είδους καταστήματα στις ελευθερωμένες από τον τουρκικό ζυγό περιοχές. Τις προσπάθειες αυτές συνέχισε ο Κυβερνήτης, καθώς και το υπό τον στρατηγό Maison γαλλικό εκστρατευτικό σώμα τα έτη 1829-1830. Από το περιεχόμενο των απογραφών αυτών, οι οποίες έχουν δημοσιευτεί, λαμβάνουμε άλλοτε πλήρεις και άλλοτε ελλιπείς πληροφορίες για τον πληθυσμό του Ναυπλίου κατά τη δεκαετία του 1820.

Την απογραφική προσπάθεια συνέχισαν οι Βαυαροί, οι οποίοι επιφόρτισαν το Γραφείο της Δημόσιας Οικονομίας, εκτός των άλλων καθηκόντων του, «να

συντάξη ακριβή και χωρογραφικήν και τοπογραφικήν περιγραφήν του Κράτους, να καταστρώση εύχρηστους πίνακας του αριθμού των κατοίκων του .....».

Ενώ, λοιπόν, πραγματοποιήθηκαν απογραφές, δεν έχουν δημοσιευτεί για τη δεκαετία 1830 -1840 αναλυτικά πληθυσμιακά στοιχεία για την πόλη του Ναυπλίου, αν εξαιρέσει κανείς τα στοιχεία που δημοσιεύονται στην *Εφημερίδα της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος* με αρ. 19/26 Μαΐου 1834.

Όμως, η μεταφορά της πρωτεύουσας στην Αθήνα στο τέλος του 1834 είχε ποικίλες συνέπειες για την πόλη του Ναυπλίου, πληθυσμιακές και άλλες, οι οποίες αποτυπώνονται στο περιεχόμενο του αρχείου του Δήμου Ναυπλιέων.

Στην παρούσα μελέτη θα ασχοληθούμε με τα πληθυσμιακά δεδομένα αντλώντας στοιχεία από τις αδημοσίευτες απογραφές του 1832 και 1839, καθώς και τους φακέλους με δημογραφικά στοιχεία του δημοτικού αρχείου Ναυπλίου, προκειμένου να υπολογίσουμε τον πληθυσμό του δήμου της Ναυπλίας, δηλαδή της εντός των τειχών πόλης, των προαστίων του «Αιγιαλού» και της Πρόνοιας, καθώς και των γύρω οικισμών για τη χρονική περίοδο 1830 - 1840.

Γιάννης Μπαφούνης

Σοφοκλής Κ. Οικονόμος, Σύνοψις ιατρικής χωρογραφίας της Ναυπλίας

Το ανέκδοτο χειρόγραφο του Σοφοκλή Οικονόμου που παρουσιάζεται αποτελεί πολύτιμη μαρτυρία για τη φυσιογνωμία του Ναυπλίου τα πρώτα χρόνια ύπαρξης του ελληνικού βασιλείου. Γιός του «δασκάλου του γένους» Κωνσταντίνου Οικονόμου του εξ Οικονόμων από την Τσαρίτσανη της Θεσσαλίας, ο Σοφοκλής, σπουδάζει ιατρική στη Γερμανία και τη Γαλλία και νεαρότατος, 26 χρόνων (γεννημένος το 1808) εγκαθίσταται στην πρωτεύουσα του νεοσύστατου κράτους, το Ναύπλιο. Στα 3 χρόνια που θα ασκήσει την ιατρική εκεί, μέχρι να μετακομίσει στην Αθήνα, οριστική πια «καθέδρα» του βασιλείου, ο Σοφοκλής Οικονόμος θα έχει την ευκαιρία να παρατηρήσει την πόλη και να σημειώσει όλα όσα την χαρακτηρίζουν. Η ματιά του, βλέμμα γιατρού που καθοδηγείται από την επιστήμη του, στέκεται σε ποικίλες όψεις της πόλης. Πέρα από την αναδρομή στο παρελθόν και την ιστορία της, κάτι που αποτελεί κοινό τόπο για παρουσιάσεις πόλεων, ο Σ. Οικονόμος θα εστιάσει σε παραμέτρους της καθημερινότητας των ανθρώπων που είναι οικείες σε ένα γιατρό. Η υγεία των ανθρώπων και οι παράγοντες που την επηρεάζουν, τα μέτρα που λαμβάνονται για την φροντίδα της, όσοι την υπηρετούν, όλα αυτά δεν ξεφεύγουν από την παρατήρησή του Οικονόμου.

Συνταγμένη τον καιρό που ο Οικονόμος βρίσκεται στο Ναύπλιο, με αρκετές ωστόσο μεταγενέστερες προσθήκες, της ίδιας πάντως εποχής, η *Σύνοψις ιατρικής χωρογραφίας της Ναυπλίας*, προοριζόταν για παρουσίαση στην Ιατρική

Εταιρεία Αθηνών και κατόπιν για αυτοτελή έκδοση, ωστόσο ούτε το ένα ούτε το άλλο φαίνεται να πραγματοποιήθηκαν.

Από μια άλλη οπτική γωνία, η μαρτυρία αυτή αντανακλά το πνεύμα της εποχής που θέλει τους γιατρούς να επιφορτίζονται και με καθήκοντα «ψυχρών παρατηρητών των ανθρωπίνων», όπως άλλωστε μαρτυρούν και οι ιατροστατιστικοί πίνακες όλων σχεδόν των επαρχιών του βασιλείου, που συντάσσονται από γιατρούς και δημοσιεύονται στον Τύπο την εποχή εκείνη (1839). Ο Σ. Οικονόμος καταγράφει παράλληλα, εν τω γίγνεσθαι, τη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας του Ναυπλίου στα πρώτα χρόνια της Ανεξαρτησίας, γεγονός που κάνει τη Σύνοψή του πολύτιμη και για τη μελέτη του αστικού φαινομένου στην Ελλάδα της εποχής αυτής.

Ελένη Καλαφάτη

Στοιχεία για την πρώτη δεκαετία του Δήμου Ναυπλιέων: Η τοπική αυτοδιοίκηση στο πλαίσιο του συγκεντρωτικού κράτους.

Στα χρόνια του Αγώνα η πολιτική και διοικητική συγκέντρωση διακηρύσσεται ως θεμελιώδης αρχή του πολιτεύματος, ενώ επιχειρείται στο μέτρο που οι περιστάσεις το επιτρέπουν η εγκαθίδρυση νέων ιεραρχημένων σχέσεων ανάμεσα στην κεντρική εξουσία και στις τοπικές αρχές, που θα επιτρέψουν στις επαναστατημένες περιοχές να συγχωνευθούν σε μία νέα οργανική ενότητα.

Στην ίδια κατεύθυνση η πρώτη Αντιβασιλεία προχωρά στη θεσμοθέτηση ενός, συγκεντρωτικού και αυστηρά ιεραρχημένου διοικητικού συστήματος: η επικράτεια διαιρείται σε νομούς, οι νομοί σε επαρχίες, οι επαρχίες σε δήμους και κάθε στοιχείο εγκλείεται στο αμέσως ανώτερό του. Αυτός ο ορθολογισμός άπαντα στην επιταγή για την πολιτική ενοποίηση του εθνικού εδάφους με την κατάργηση της τοπικής ιδιαιτερότητας, αλλά συγχρόνως αποτελεί και το εργαλείο που επιτρέπει στο νέο κράτος να οργανώσει την επέμβασή του σε όλους τους τομείς της ζωής και της δραστηριότητας των πολιτών.

Σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο η εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής στην περιφέρεια εξασφαλίζεται από τη δραστηριότητα περισσότερων αξιωματούχων με επικεφαλής τον Νομάρχη. Ωστόσο στην πραγματικότητα οι βασικότερες αρμοδιότητες συγκεντρώνονται στο επίπεδο των δήμων, όπου ο Δήμαρχος, ανώτατη εκτελεστική αρχή, ορίζεται και θεσμικά ως διφυές όργανο, κρατικό και δημοτικό συγχρόνως.

Στην ανακοίνωση αυτή θα επιχειρήσω, αξιοποιώντας υλικό από το Δημοτικό Αρχείο Ναυπλίου, να σκιαγραφήσω το γενικό περίγραμμα των δημοτικών λειτουργιών και της σχέσης με την κεντρική Διοίκηση, όπως αυτή διαμεσολαβείται από τον Νομάρχη κατά την πρώτη δεκαετία του Ελληνικού Βασιλείου.

Δημήτρης Καλκούκος

«Αυτοί που αποφασίζουν»: η τοπική πολιτική ελίτ στο Ναύπλιο κατά την οθωνική περίοδο

Κατά τη διάρκεια της Επανάστασης και της διακυβέρνησης Καποδίστρια το Ναύπλιο γνώρισε πληθυσμιακές μεταβολές, οι οποίες επιτάθηκαν από τη στιγμή που έγινε πρωτεύουσα του νεοσύστατου κράτους. Ως έδρα της πολιτικής εξουσίας είλκυσε πρόσωπα που διαδραμάτιζαν σημαντικό ρόλο στις πολιτικές εξελίξεις, και άλλα, σχετικώς άσημα, που αναζητούσαν μια επαγγελματική σταδιοδρομία, μία ευκαιρία κτλ. στην πρωτεύουσα του νεοπαγούς κράτους. Με την έλευση του Όθωνα και τη μεταφορά της πρωτεύουσας στην Αθήνα, κάποιοι μετακόμισαν μαζί με τον μονάρχη στην Αθήνα και άλλοι παρέμειναν στην τώως πρωτεύουσα, που θα διατηρήσει την οικονομική και κοινωνική της ικμάδα έως την εκθρόνιση του Όθωνα. Από τους νεύλυδες που παρέμειναν, διότι είχαν αγοράσει οπίτια και είχαν επενδύσει κεφάλαιο στην τώως πρωτεύουσα, πολλοί καταξιώθηκαν κοινωνικά, καταπάστηκαν με τα κοινά της πόλης και αποτέλεσαν την τοπική ελίτ.

Παρακολουθώντας την ενιαύσια εναλλαγή των δημοτικών αρχόντων (εκλογή τριτημορίου του δημοτικού συμβουλίου), όπως αυτή προβλεπόταν από τον νόμο του 1834 «περί συστάσεως των Δήμων», θα προσπαθήσουμε να καταγράψουμε τα πρόσωπα που κατείχαν δημοτικά αξιώματα και να θέσουμε ερωτήματα πάνω στη φυσιογνωμία και στην εξέλιξη αυτής της τοπικής ελίτ κατά την οθωνική περίοδο.

Μάρω Αδάμν - Καρδαμίτη

Ναύπλιο: από την τειχιωμένη μεσαιωνική πόλη στην ανοικτή πόλη του 19ου αιώνα.

Η κάτω πόλη τ' Αναπλιού, το σημερινό ιστορικό του κέντρο, άρχισε να δημιουργείται στα χρόνια της πρώτης Ενετοκρατίας, στους πρόποδες του βράχου της Ακροναυπλίας. Σταδιακά επεκτάθηκε πάνω σε προσχώσεις στη θάλασσα, σε δυο παράλληλες ζώνες, με όριο μεταξύ τους τις σημερινές οδούς Σπηλιάδου - Σταϊκοπούλου - Πλαπούτα.

Επιθαλάσσια τείχη προστάτευαν την πόλη από την πλευρά της θάλασσας.

Αμέσως μετά την άφιξη του Ιωάννη Καποδίστρια, ο πολεοδόμος Σταμάτης Βούλγαρης αναλαμβάνει την ανοικοδόμηση των κτηρίων και τον επανασχεδιασμό της ενετικής πόλης καθώς και την πέραν των επιθαλασσιών τειχών επέκτασης της.

Κατά την οθωνική περίοδο οι πολεοδομικές επεμβάσεις που πραγματοποιούνται δεν αλλοιώνουν την μορφή της πόλης.

Η Ναυπλιακή Επανάσταση θα σημάνει την αρχή της παρακμής της πόλης.

Την περίοδο του Γεωργίου του Α΄ οι σημαντικές αλλαγές που έχουν σημειωθεί στην πολεμική τέχνη το πρώτο μισό του 19ου αιώνα θα σηματοδοτήσουν αντίστοιχες σημαντικές μεταβολές στην οχυρή φυσιογνωμία της πόλης. Τα οχυρά τείχη που περιβάλλουν την πόλη κατεδαφίζονται σταδιακά και νέος λιμενοβραχίονας κατασκευάζεται ώστε να διευκολύνεται η είσοδος και η έξοδος των πλοίων από το λιμάνι. Στο γύρισμα του αιώνα κατεδαφίζονται και τα τελευταία τμήματα του επιθαλάσσιου τείχους και το Ναύπλιο στρέφεται προς τη θάλασσα. Η εικόνα του Ναυπλίου, «της ιστορικής πόλης», πόλος τουριστικός και αναψυχής αρχίζει να δημιουργείται μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και διατηρείται μέχρι σήμερα.

ΤΟ ΝΑΥΠΛΙΟ ΚΑΙ Η ΑΡΓΟΛΙΔΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ (1833-1862) Β΄ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ

Ρεγγίνα Quack-Μανουσάκη

«Πηγαίνοντας για ψώνια στο Ναύπλιο το 1834»

Η νεαρή Γερμανίδα Bettina von Savigny (1805-1835), κόρη του περίφημου ιδρυτή της «Ιστορικής Σχολής του Δικαίου» στο Βερολίνο Friedrich Carl von Savigny (1779-1861), νιόπαντρη με τον Κωνσταντίνο Σχινά (1801-1857), ζούσε από το τέλος Οκτωβρίου του 1834 μέχρι το τέλος Μαρτίου του 1835 στο Ναύπλιο. Κατά τη διάρκεια της πεντάμηνης διαμονής της έγραψε πολλά μακρά γράμματα στους γονείς της στο Βερολίνο. Αυτές οι επιστολές εκδόθηκαν σε ένα ογκώδες βιβλίο με πολύ ωραία εικονογράφηση στο Muenster της Γερμανίας το 2002.

Οι επιστολές της Bettina είναι μια εξαιρετικά πλούσια και κυριολεκτικά ανεξάντλητη πηγή πληροφοριών που αφορούν τα πρώτα χρόνια της οθωνικής

περιόδου. Στην παρούσα μελέτη παρουσιάζεται μια θεματική ενότητα, που περιέχεται σε ένα από τα γράμματα της Bettina, όπου υπάρχουν πολλές λεπτομέρειες σχετικά με τα καταστήματα, την αγορά και τις τιμές στο Ναύπλιο το 1834. Παρατίθεται επίσης ένα άλλο απόσπασμα από την ίδια επιστολή, όπου η Bettina περιγράφει με αρκετή ακρίβεια το νοικοκυριό του μέλους της Αντιβασιλείας von Heideck. Έτσι, παίρνουμε συγχρόνως μια ιδέα από την καθημερινή ζωή των ανθρώπων της ανωτάτης τάξης εκείνης της εποχής.

Ευτυχία Δ. Λιάτα

Μιχαήλ Ιατρός (1779-1868): Μια πολυδιάστατη προσωπικότητα της ναυπλιακής κοινωνίας.

Ο Μιχαήλ Αναστασίου Ιατρός, μακρινός απόγονος του εξελληνισμένου κλάδου της φλωρεντινής οικογένειας των ευγενών Μεδίκων, αποτελεί εμβληματική φυσιογνωμία για την ναυπλιακή κοινωνία του πρώτου μισού του 19ου αιώνα. Γόνος εμπόρων της Λακωνίας, από την τρυφερή του ηλικία θα έχει πρωταγωνιστικό ρόλο στην ανάπτυξη της επιχείρησής ως συνεχιστής της οικογενειακής παράδοσης. Πολιτογραφημένος δημότης Ναυπλίου από το 1824 θα εγκατασταθεί μόνιμα στην πρωτεύουσα του τότε ελληνικού κράτους, την οποία θα καταστήσει έδρα των εμπορικών του δραστηριοτήτων.

Με ένα πολυπρόσωπο δίκτυο συνεργατών, όχι μόνο από το συγγενικό του περιβάλλον αλλά και από τον ευρύτερο εμπορικό χώρο τόσο τον ελληνικό όσο και εκείνον της διασποράς, θα κυριαρχήσει για μισό περίπου αιώνα στο πελοποννησιακό εμπόριο και θα εξελιχθεί στον μεγαλύτερο έλληνα έμπορο της τότε ελληνικής επικράτειας.

Τα κέρδη από το εμπόριο και τις χρηματιστικές του δραστηριότητες θα τα επενδύσει στην αγορά γης, στη ναυτιλία και στη βιομηχανία αυξάνοντας έτσι τα πλούτη και την κοινωνική του θέση.

Ο Μιχαήλ Ιατρός, μεγαλέμπορος, μεγαλοκτηματίας, “τραπεζίτης”, βιομήχανος, εφοπλιστής, στη μακρά διαδρομή της ζωής του δεν θα μείνει μακριά από την πολιτική και τον δημόσιο βίο αναλαμβάνοντας κατά καιρούς διάφορες θέσεις κι αξιώματα· έτσι, το 1862, μολονότι υπέργηρος πλέον, δεν θα διστάσει να βρεθεί στον ηγετικό πυρήνα της Ναυπλιακής Επανάστασης ως πρόεδρος της επαναστατικής επιτροπής.

Ο απόηχος της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ζωής του Ναυπλίου στο Μυστρά, μέσα από τις συναλλαγές των οικογενειών Σαλβαρά και Τζωρτζάκη (1832-1843).

Στα Γ.Α.Κ. – Αρχεία Ν. Λακωνίας παραδόθηκε το 1991 το Αρχείο της οικογένειας Σαλβαρά, γνωστών εμποροκτηματιών του Μυστρά από το ζεύγος Μαρίας - Αικατερίνης και Άγγελου Ιατρίδου, σύμφωνα με την επιθυμία του εκλιπόντος, τότε, θείου της Κας Ιατρίδου, Δημητρίου Κ. Σαλβαρά.

Το Αρχείο περιλαμβάνει έγγραφα, επιστολές, φύλλα εφημερίδων και οικογενειακές φωτογραφίες από το 18ο έως τον 20ό αιώνα. Μέχρι σήμερα έχουν ταξινομηθεί αναλυτικά τα έγγραφα της περιόδου 1709-1843.

Από τα έγγραφα και κυρίως τις επιστολές ανάμεσα στα μέλη, τους συνεργάτες και τους φίλους της οικογένειας αυτής προκύπτει πως οι Μυστριώτες Σαλβαράδες αλλά και οι συγγενείς τους Τζωρτζάκηδες από την Καστανιά είχαν οικονομικές και εμπορικές συναλλαγές με το Ναύπλιο. Πληροφορούνταν και ενημερώνονταν, σχετικά γρήγορα, για τα γεγονότα που συνέβαιναν εκεί την περίοδο 1832-1843.

Οι αναφορές στο «Ανάπλι» ή «Ναύπλιο», που εμφανίζονται σε μικρό ποσοστό εγγράφων του ιδιωτικού Αρχείου Δ.Κ. Σαλβαρά την περίοδο 1709-1831, υπερδιπλασιάζονται την επόμενη χρονική περίοδο 1832-1843.

Τα έγγραφα και οι επιστολές, που μεταφέρουν πληροφορίες στο Μυστρά για τα γεγονότα, τις σχέσεις, τις συναλλαγές, τις δραστηριότητες του Ναυπλίου, είτε προέρχονται, είτε απευθύνονται, είτε αναφέρονται περιπτώσιακά στο Ναύπλιο. Πολύ συχνά πρόκειται για επίσημα κυβερνητικά έγγραφα, κυρίως φοροεισπρακτικά, της «γραμματείας επί των οικονομικών», ή «της επιτροπής των επιτοπίων φόρων», πολλά από τα οποία αφορούν την οικία που κατείχε η οικογένεια Σαλβαρά στο Ναύπλιο.

Οικονομικά στοιχεία της εποχής προκύπτουν από τις εμπορικές συναλλαγές των Σαλβαραίων κυρίως με το Ναυπλιώτη έμπορο Βελισσάριο Παυλίδη.

Οι περισσότερες πληροφορίες για τα πολιτικά γεγονότα προέρχονται από τον πλούχοντα, πληρεξούσιο Λακεδαιμόνος στις Εθνοσυνελεύσεις, Αναγνώστη Τζωρτζάκη από την Καστανιά, πεθερό του Αντώνη Σαλβαρά. Πολλές πληροφορίες επίσης δίδονται και από τους αδελφούς Ιωάννη και Αναγνώστη Ζαφειρόπουλο, οι οποίοι ήταν δημόσιοι υπάλληλοι, συγγενείς των Σαλβαραίων. Μέσω αυτών έχουν άμεση ενημέρωση για την εκλογή του Όθωνα και τα στρατιωτικοπολιτικά γεγονότα που την ακολουθούν το 1832, όπως και για τις νοοτροπίες της δημόσιας διοίκησης που καλλιεργούνται ήδη από τότε.

Πάντως, πολλοί συγγενείς, συνεργάτες και φίλοι της οικογένειας

Σαλβαρά από το Μυστρά και την ευρύτερη περιοχή συνεργάζονται, εξυπηρετούν και εξυπηρετούνται στο Ναύπλιο, μέσα από ένα δίκτυο γνωριμιών και σχέσεων, που υπηρετούν την εκμετάλλευση, τις μικρές και μεγάλες απάτες, τα «λαδώματα» και μερικές φορές την αλήθεια.

Εύη Καρούζου

Το Ναύπλιο και η αγροτική ενδοχώρα του στο δεύτερο μισό του 19ου αι.

Το Ναύπλιο, σημαντική διοικητική πόλη στον 19ο αιώνα, παρά το χαμηλό πληθυσμιακό του βάρος, οφείλει σε μεγάλο βαθμό την ανάπτυξή του σε εμπορικό και διοικητικό κέντρο αφενός στη θέση του, αφετέρου στην αγροτική του ενδοχώρα. Η ενδοχώρα αυτή προσδιορίζει σημαντικά τις επιλογές των κοινωνικών του στρωμάτων και ιδιαίτερα των ηγετικών. Μεγάλο μέρος της βρίσκεται σε μια πεδιάδα που σιγά-σιγά μεταμορφώνεται από σιτοπαραγωγός περιοχή σε περιβόλι. Η σχετικά μικρή απόσταση της επαρχίας από το διογκούμενο καταναλωτικό κέντρο της Αθήνας μικραίνει ακόμη περισσότερο μετά την κατασκευή του σιδηροδρομικού δικτύου και ενισχύει αυτή την εμπορευματική τάση και την εντατικοποίηση της γεωργίας της. Από την άλλη, η προτίμηση των λιβαδιών της από τους κτηνοτρόφους της Αρκαδίας συμβάλλει στον αυξανόμενο δυναμισμό της, οικονομικό, πληθυσμιακό και αργότερα και οικιστικό. Οι κτηνοτρόφοι που διαχειμάζουν στην περιοχή τροφοδοτούν τόσο τις διοικητικές υπηρεσίες της πόλης όσο και την οικονομία της ενδοχώρας της. Στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, η σταδιακή παρακμή του λιμανιού του Ναυπλίου και η πληθυσμιακή στασιμότητα της πόλης δεν σημαίνουν μαρασμό της επαρχίας Ναυπλίας. Αντιθέτως, σηματοδοτούν την ανάπτυξη του δίπολου πόλη-ύπαιθρος και τον επαναπροσδιορισμό των επιλογών των χωρικών της επαρχίας και των κοινωνικών στρωμάτων της πόλης.

ΤΟ ΝΑΥΠΛΙΟ ΚΑΙ Η ΑΡΓΟΛΙΔΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ (1833-1862) Γ' ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΕΣ

Γεώργιος Κόνδης

Εκπαίδευση και σχολικό δίκτυο στην Αργολίδα κατά την οθωνική περίοδο

Τον Ιούνιο του 1855, ο Γενικός Επιθεωρητής των Δημοσίων Σχολείων Σκαρλάτος

Δ.Βυζάντιος (λεξικογράφος και λόγιος που επανέρχεται στη διεύθυνση της Δημοτικής Εκπαίδευσης από το 1854 με σημαντικό έργο) βρίσκεται στην Αργολίδα για να επιθεωρήσει τα σχολεία της περιοχής και να καταθέσει σχετική έκθεση στον Υπουργό των Εκκλησιαστικών και της Δημοσίας Εκπαιδύσεως Π. Αργυρόπουλο. Η έκθεση που συντάσσει ο Σ. Δ. Βυζάντιος αποτελεί έναν εξαιρετικό οδηγό της εκπαίδευσης και του σχολικού δικτύου της εποχής για την Αργολίδα κι αυτό γιατί οι περιγραφές και οι διαπιστώσεις του, αποτελούν μια βάση στην οποία καταλήγουν συμπερασματικά οι εκπαιδευτικές πολιτικές των οθωνικών κυβερνήσεων των πρώτων ετών του βασιλείου και από αυτή ξεκινούν οι προσδοκίες για τη μελλοντική ανάπτυξη του σχολικού δικτύου. Πώς εξελίσσονται οι πολιτικές παρεμβάσεις του Υπουργείου Εκκλησιαστικών και Δημοσίας Εκπαιδύσεως και ποιοι φορείς ή/και κοινωνικές ομάδες επηρεάζουν την οργάνωση και λειτουργία του σχολικού δικτύου; Ποια είναι η κατάσταση του σχολικού δικτύου και γενικότερα της εκπαίδευσης κατά την οθωνική περίοδο; Ποιες είναι οι σχολικές υποδομές και πως αναπτύσσεται ο εκπαιδευτικός κόσμος στην Αργολίδα του Όθωνα; Πώς διαγράφεται το μέλλον της εκπαίδευσης μετά τα γεγονότα του Φεβρουαρίου 1862 και κυρίως μετά την έξωση του Όθωνα (Οκτώβριος 1862);

Η διάσωση πολλών και σημαντικών αρχείων για τα εκπαιδευτικά της Αργολίδας επιτρέπει να καταγράψουμε από τη μια τους διοικητικούς μηχανισμούς και από την άλλη τις προσωπικές και ομαδικές τάσεις και συμπεριφορές στις οποίες βασίζεται η οργάνωση και η λειτουργία της εκπαίδευσης και του σχολικού δικτύου. Διαγράφονται την περίοδο αυτή ορισμένα από τα κυριότερα χαρακτηριστικά της ελληνικής δημοσιοϋπαλληλίας μέσα στην οποία εντάσσεται και η εκπαιδευτική. Η αλλαγή επίσης στο επίπεδο των εκπαιδευτικών προσανατολισμών σε σχέση με την καποδιστριακή λογική είναι σαφής και ακολουθεί πλέον τη συγκεντρωτική λογική της κεντρικής κρατικής εξουσίας. Τέλος, η μόνιμη οικονομική καχεξία θα καθορίσει και τους τρόπους χρηματοδότησης του εκπαιδευτικού δικτύου καθώς και τις δυνατότητες ανάπτυξής του.

Βαρβάρα Γεωργοπούλου

Το θέατρο στο Ναύπλιο την οθωνική περίοδο: κείμενα και παραστάσεις

Η θεατρική ιστορία του Ναυπλίου, αν και πρώτη πρωτεύουσα του νέου ελληνισμού δεν διαθέτει σημαντικές παραστάσεις, τις οποίες αντίθετα συναντάμε σε άλλα επαρχιακά κέντρα και ειδικότερα στην Σύρο. Ωστόσο με ποικίλους τρόπους συνδέεται ζωηρά με το θέατρο, και διαδραματίζει

καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξή του ήδη από τα πρώτα βήματα της ίδρυσης του νεοελληνικού κράτους. Συγκεκριμένα συνδέεται με την έκδοση σημαντικών έργων, τα οποία το καθένα για ξεχωριστούς λόγους διαδραμάτισε πρωτεύοντα ρόλο στην εξέλιξη της θεατρικής μας ιστορίας.

Η παρουσία του αγωνιστή, βουλευτή, στρατιωτικού και κωμωδιογράφου Μ. Χουρμούζη το 1834 στην εφημερίδα του Ναυπλίου *Εποχή* και η δημοσίευση σατιρικών διαλόγων, προσθέτει νέο υλικό στην θεατρική ιστορία της πόλης και συνηγορεί για την πολύμορφη προσφορά της. Σημαντικά θεατρικά κείμενα εκδόθηκαν την περίοδο 1833-1862 στο Ναύπλιο, των οποίων η αξία μεταξύ άλλων οφείλεται στο ότι αποτελούν πρώιμα δείγματα της νεοελληνικής δραματουργίας. Ειδικότερα η *Βαβυλωνία* του Δημ. Βυζάντιου, κείμενο με πλούσια σκηνική ιστορία, το οποίο παράλληλα συνιστά ζωντανή εικόνα της κοινωνικής, πολιτικής και πολιτιστικής ζωής της πόλης. Την ίδια περίοδο καταγράφεται η πρώτη επαφή του κοινού με το μουσικό θέατρο, ενώ τελικά ολοκληρωμένη παράσταση μελοδράματος το κοινό του Ναυπλίου απόλαυσε το 1852 με τον *Don Pasquale* του Donizetti.

Η αθησαύριστη αυτή παράσταση, η οποία έγινε γνωστή από μια ανέλπιστα πηγή, το χρονογράφημα του Κωνσταντίνου Πωπ στο αθηναϊκό περιοδικό *Ευτέρπη*, είναι σημαντική, γιατί πρόκειται για την πρώτη επαγγελματική θεατρική παράσταση στο Ναύπλιο όχι μόνο του μουσικού αλλά και του δραματικού θεάτρου.

Μαρία Βελιώτη

Η πόλη και ο βασιλεύς. Εορτές και τελετές για τον Όθωνα στο Ναύπλιο

Στο Ναύπλιο εκτός από τη τελετή που πραγματοποιήθηκε για την αποβίβαση του Όθωνα τον Ιανουάριο του 1833 και την οποία τόσο μεγαλόπρεπα αποτύπωσε στο γνωστό πίνακά του ο Von Hess, τελούνταν κατ' έτος από την έλευση μέχρι την έξωση του Όθωνα μια σειρά βασιλικών εορτών. Σπουδαιότερη και κατ' εξοχήν ναυπλιακή βασιλική εορτή ήταν η επέτειος των αποβατηρίων στις 25 Ιανουαρίου σε ανάμνηση της αποβίβασης του βασιλέα στο Ναύπλιο και γενικότερα στην Ελλάδα. Ακολουθούσαν οι επετειακές τελετές για τα γενέθλια και την ενθρόνισή του στις 20 Μαΐου και για την ονομαστική εορτή του στις 18 Σεπτεμβρίου (η τελευταία το 1859, οπότε και καταργήθηκε με βασιλικό διάταγμα). Στην πόλη τελούνταν επίσης κατά την ίδια περίοδο, σε αναλογία με τις επετείους προς τιμήν του βασιλιά, επετειακές τελετές προς τιμήν της βασίλισσας (αποβατήρια, γενέθλια, ονομαστική εορτή).

Η ανακοίνωση αυτή στηρίζεται κατ' εξοχήν σε αδημοσίευτο αρχειακό

υλικό του Δήμου Ναυπλιέων της περιόδου 1835-1865 και εστιάζει στις τελετές προς τιμήν του Όθωνα κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά στο τυπικό τους. Κυρίως, όμως, στοχεύει να διερευνήσει μια σειρά από ζητήματα που σχετίζονται με τις προσδοκίες των δύο εμπλεκομένων πλευρών (της πόλης και του βασιλιά), το βαθμό της λαϊκής συμμετοχής στις βασιλικές τελετές και την οξύμωρη, εκ πρώτης της όψεως, σχέση του εορτασμού των βασιλικών επετείων στην πόλη του Ναυπλίου, κατά τα τελευταία ιδίως χρόνια της βασιλείας του, και της αντιοθωνικής επανάστασης του 1862.

Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης

Πολιτισμική Ιστορία του Ναυπλίου (1833-1862)

- Ναυπλιακός εποικισμός (1822-1828). Η επέλαση των προσκαίρων στην πρωτεύουσα (1828-1834). Οι εσωτερικοί μετανάστες και οι απόδημοι.
- Η κληρονομιά του Αγώνα, της περιόδου Καποδίστρια και των Βαυαρών. Το «τραύμα» της χαμένης πρωτεύουσας.
- Από τις εθνικές οικίες και τις καλύβες στα καποδιστριακά και τα νεοκλασικά οικήματα.
- Δημόσιοι χώροι: Φρούρια, πύλες, στρατώνες, πλατείες, δρόμοι, λιμάνι.
- Μνημεία: Εκκλησίες, τζαμιά, Λέων των Βαυαρών, μνημείο Υψηλάντη, νεκροταφείο.
- Γυμνάσιο, Ελληνικό Σχολείο, Αλληλοδιδασκτικά αρρένων και θηλέων, ιδιωτικά σχολεία. Νομικό Φροντιστήριο. Φοιτητές στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Από το Αναγνωστήριο του Ανδρέα Παπαδόπουλου-Βρετού στη Σχολική αλλά όχι στη Δημόσια βιβλιοθήκη.
- Συγγραφείς, εκδόσεις, τυπογραφεία, βιβλιοπωλεία, χαρτοπωλεία.
- Εφημερίδες.
- Σύλλογοι.
- Δημόσια ζωή: Θρησκευτικές πανηγύρεις και τελετές, βασιλικές και εθνικές γιορτές, συμπόσια, παραστάσεις.
- Κοινωνική ζωή: Ονομαστικές γιορτές και διαβατήριες τελετές.
- Ιδεολογικές αναζητήσεις και κρυσταλλώσεις. Δημόσιες αναπαραστάσεις. Η ποίηση, η ρητορεία και ο κανονιστικός λόγος στην υπηρεσία τους.

ΧΟΡΗΓΟΙ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ “ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ”, ΝΑΥΠΛΙΟ
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΕΚΔΟΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ
(Ε.Σ.Ε.Β.Ε.)

ALPHA BANK

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ - ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ - HOTELS

ΑΔΙΑΝΤΗ	ΗΛΙΟΘΕΑ
ΑΕΡΙΝΟ	ΙΠΠΟΥΛΥΤΗ
ΑΙΩΝ	ΚΥΒΕΛΗ
ΑΛΛΟΤΙΝΟ	LATINI
ΑΜΥΜΩΝΗ	ΛΗΤΩ
ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ	ΜΑΡΙΑΝΝΑ
ΔΑΦΝΗ	ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ
ΔΙΑΣ	ΞΕΝΟΝ
GRAND SARAI	ΟΜΟΡΦΗ ΠΟΛΗ
HARMONY	VICTORIA

